

SERVET VERGİLEMESİNDE KONU – TARİFE – ETKİNLİK İLİŞKİSİ

Öğr.Gör.Dr.Fatih SARIOĞLU*

ÖZET

Servet, ödeme gücünü gösterdiği için vergilendirilmesi gereken bir vergi konusudur. Ne var ki, servet vergisi uygulamaları, mali amaçtan ziyade gelir dağılımında eşitliği sağlamaya yöneliktir. Servet vergileri gelir dağılımında adaleti sağladıkça, etkin olarak kabul edilirler. Bu çalışmada, servet vergilerinin tarifelerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği konusu incelenmiş ve Türkiye için öneriler geliştirilmiştir.

ABSTRACT

Wealth is a tax subject that should be taxed because of representing the ability to pay. However, wealth tax applications tend to ensure equal income distribution rather than the fiscal aims. As wealth taxes ensure the justice of income distribution, they are accepted as efficient. In this paper, the issue of how the tariffs of wealth taxes should be arranged is analyzed and the proposals for Turkey are put forward.

GİRİŞ

Vergileme, toplumsal ihtiyaçların karşılanabilmesi için gerekli kaynağın toplanması ile bu kaynağın toplanması sırasında topluma yüklenen maliyetin en düşük seviyede tutulması arasında denge kurulmasını gözetmektedir. Başka bir ifade ile, iktisadın temel problemi, “kıt kaynaklarla en yüksek faydanın sağlanması” bu alanda da varlığını hissettirmektedir. Kamu harcamalarının finanse edilmesi, aynı zamanda, bütün mükellefler arasında “tarafsız” vergi uygulaması ile tesis edilemeyecek bir adalet sorunu ortaya çıkarmaktadır.

Ödeme gücü vergi matrahının her bir düzeyi için farklılaştığından, toplumsal mal ve hizmetlerden eşit olarak yararlanıldığı gerekçesiyle, eşit oranda vergi toplanarak adaletin

---

* Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F., Maliye Bölümü

sağlanmasının mümkün olamayacağı da kabul edilmektedir. Modern vergicilik anlayışı, ihtiyaç duyulan hâsılâtın minimum maliyetle tahsilinin yanında, ihtiyacın finansmanına katılımda adaletin sağlanmasına da yönelik olmaktadır ki; bu iki amaca hizmet ettikleri ölçüde vergiler, “**etkin**” olarak nitelendirilmektedir. Etkinlik, vergilemede temel amaç haline geldikten sonra bunun adalet çerçevesinde sağlanabilmesi teknik araçların belirlenmesine ve başarıyla uygulanmasına bağlı olmaktadır.

I. ÖDEME GÜCÜNÜ TEMSİL YÖNÜNDEN VERGİ KONUSUNUN TESPİTİ VE SERVET VERGİLERİNDE UYGULANACAK VERGİ TARİFESİNİN SEÇİMİ

Kamu harcamalarını mükelleflerin ödeme güçleri ile uyumlu fedakârlıklarla finanse edebilmek için vergi yapısını sağlıklı bir biçimde oluşturmak gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, mükellefin tespiti ile uygulanacak vergi tarifesinin tercihi, vergi uygulamasının etkinliğini belirlemektedir. Üzerinden vergi alınan unsurlarla ilişkisi yönünden mükellefin belirlenmesi, vergi sisteminin ödeme gücünü temsil eden vergi konularını kavrama başarısına bağlı olarak sonuç yaratmaktadır.

A) VERGİ KONUSUNUN TESPİTİ

Vergilemede ödeme gücüne ulaşabilmek bakımından vergi konusunun seçimi büyük önem taşımaktadır. Ödeme gücünün ölçülebilirliği ve adaleti gerçekleştirmeye yönelik düzenlemelerin uygulanabilir olması sağlandığı ölçüde, vergi konusunun seçiminde hedefe ulaşılmış olmaktadır.

Vergi konuları gelir, servet ve harcama biçiminde üçlü bir ayırma tabi tutulmaktadır. Gelir, belli bir süre içinde mal ve hizmetlerin kullanılmasından duyulan tatminle ilgilidir. Tüketiciler mal ve hizmetleri faydaları dolayısıyla talep ettiği için ortaya çıkan

fayda akımı aynı zamanda gerçek gelirin düzeyini göstermektedir¹. Servet ise belli bir anda eldeki malların tümünü ifade eder. Başka bir ifade ile gelir, eldeki mal ve hizmetlerin kullanılmasıyla ilgili iken servet, mal ve hizmetlerin geçmişteki kullanımından sağlanan faydanın bugünkü değer cinsinden biriktirilmiş halini tanımlamaktadır. İster akım biçiminde, ister birikim biçiminde olsun sahibine fayda sağlayan ve ödeme gücünün göstergesi olan her ekonomik unsurun ayrı ayrı vergilemeye tabi olması adalet ilkesinin bir gereği olarak savunulmaktadır. Vergi teorisi, ödeme gücüne ulaşmak bakımından kişisel özelliklerin dikkate alınabildiği gelir ve servet vergilerinin amaca daha uygun olduğunu işaret etmektedir. Özellikle, doğrudan vergi mükelleflerini hedef alan dolaysız nitelikteki gelir ve servet vergisi uygulamaları, vergilemede adaleti sağlamak yönünden ödeme gücü – vergi konusu – mükellef ilişkisini kurmaya yöneliktir. Vergi konusunun ölçülebilirliği ile ilgili sorunlar bu gerçeği etkilememektedir.

Vergi sisteminin başarısı, ekonomi içinde vergi konularının görece ağırlığından da etkilenmektedir. Ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelirin tekrar ekonomiye döndürüldüğü bir ülke ile ekonomiden çekildiği bir başka ülkede toplam vergi hâsılatı içinde gelir, servet ve harcama vergilerinin benzer paylara sahip olması adalet ve etkinlik amaçlarına aynı oranda ulaşamayacağını açık olarak göstermektedir.

B) GELİR VE SERVET VERGİLERİNDE VERGİ TARİFESİNİN SEÇİMİ

Vergi yapısının bir başka unsuru olan vergi tarifeleri adaleti sağlamaya yönelik en önemli araç durumundadır. Temsil ettikleri türdeş ödeme güçleri itibarıyla vergi konularını; uygulanacak vergi tarifeleri bakımından (doğrudan) ya da vergi yükünün ödeme gücüne göre farklılaşmasını sağlayacak diğer düzenlemeler bakımından (dolaylı) benzer kılmak gerekmektedir.

---

¹ Robert Murray HAIG, "İktisadi ve Hukuki Yönleriyle Gelir Mefhumu", *Maliye Enstitüsü Tercümeleri, Birinci Seri – Sene 1965, İ.Ü. Maliye Enstitüsü Yayını*, İstanbul, 1965, s.72.

Modern vergicilikte, ödeme gücüne ulaşmak bakımından ya doğrudan artan oranlı vergi tarifeleri uygulanmakta ya da sabit oranlı / maktu tarifeler uygulanmakla beraber artan oranlılığı dolaylı yoldan sağlayacak düzenlemelere yer verilmektedir². Artan oranlı tarifeler dışında herhangi bir tarife uygulaması, ödeme gücünün, üzerinden vergi alınan ekonomik unsurların büyüklüğünden bağımsız olarak geliştiği objektif nitelikli vergiler için söz konusu edilmektedir. Bu tür vergilerde de adaletin sağlanması amacıyla vazgeçmek mümkün olmadığından genellikle oran / miktar farklılaştırılması yoluna gidilmektedir³. Başka bir ifade ile, ister artan oranlı vergi tarifeleri (doğrudan), ister sabit oranlı / maktu vergi tarifeleri (dolaylı olarak) olsun, ödeme gücünün her seviyesi için vergi yükünün farklılaşması gerektiği düşüncesi ile uygulanmaktadır.

Servet ve gelir vergileri gerek konu, gerekse ödenme biçimi bakımından nihai olarak aynı kaynaktan beslenen vergilerdir. Daha önce, servetin ortaya çıktığı “kaynak” itibariyle gelir ile ilişkisine değinilmişti. “Ödenme şekli” dikkate alındığında da servet vergileri, gerçek vergiden çok nominal, yani kişinin servetini etkilemeden kendi kazancıyla (geliriyle) ödeyebileceği vergiler olarak değerlendirilmektedir⁴. Bu nedenle, servet ve gelirin ödeme gücünü temsil etmek bakımından bir bütünün iki yüzünü oluşturmaları ve uygulamada aynı kaynaktan ödenmeleri dolayısıyla, matrahın tespitinde güçlüklerle karşılaşılrsa dahi, ödeme gücünü kavramak bakımından farklı türde vergi tarifelerinin uygulanma gerekçeleri

---

² Fatih SARIOĞLU, “Vergi Sisteminin Bütünselliği ve Artan Oranlılık”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt No: IV, Sayı:1, 2002, ss.219-228.

³ Motorlu taşıtlar vergisinin dört farklı cetvel üzerinden belirlenmesi veya katma değer vergisinde mal ve hizmetlerin zorunlu – lüks mal olup olmamalarına göre farklı oranlardan vergiye konu edilmeleri vergilemede adaletin gereğidir. Ancak, motorlu taşıtların gruplar itibariyle farklı parasal tutarlar üzerinden veya mal ve hizmetlerin yine gruplar itibariyle farklı oranlardan vergiye konu edilmesini artan oranlı tarife uygulamasından ayrı tutmak gerekir.

⁴ Aziz TAŞDELEN, “Vergi Hukuku Kurallarının Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesindeki Önemi”, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu (10-14 Mayıs 2004 Belek – Antalya)’na sunulan tebliğ, *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları*, Uludağ Üniversitesi Yayını, Ankara, 2004, s.488.

tartışılır hale gelmektedir. Ne var ki, kişisel gelir vergilemesinde artan oranlı tarifeler uygulanırken servet vergilemesinde tarifeler bakımından bir homojenlik sağlanamamaktadır.

II. TÜRKİYE'DE SERVET VERGİSİ UYGULAMASI

A) UYGULANAN VERGİLER VE TARİFELERİ

Türkiye'de servet vergisi uygulaması motorlu taşıtlar vergisi, veraset ve intikal vergisi ile emlak vergisinden oluşmaktadır. Veraset ve intikal vergisi genel nitelikli bir vergi olup servet unsurlarının tümünü kapsarken, motorlu taşıtlar üzerinden alınan motorlu taşıtlar vergisi ile gayrimenkuller üzerinden alınan emlak vergileri kısmi servet vergileri grubuna girmektedir.

Motorlu taşıtlar vergisi için maktu vergi tarifesi belirlenmekle beraber, tarifenin cetveller ve cetvellerin motorlu taşıtların yaş, ağırlık, motor silindir hacmi vb. özellikler itibariyle farklılaştırılması suretiyle vergi yükünün ödeme gücüne uydurulmasına çalışılmaktadır. Veraset ve intikal vergisinde ise uygulanacak vergi tarifesi, veraset yoluyla intikaller ve ivazsız intikaller için ayrı ayrı olmak üzere, artan oranlı bir biçimde düzenlenmiştir. Emlak vergisi ise bina ve arazi vergilerinden oluşmaktadır. Uygulanacak vergi oranı bina, arazi ve arsalar için farklılaştırılmıştır, ancak matrah artışlarına karşı vergi oranları duyarsızdır. Başka bir ifade ile, matrahın tüm düzeyleri için aynı (sabit) oran uygulanmaktadır. Ayrıca belirlenmiş oranların büyükşehir belediye sınırları ve mücavir alan içerisinde %100 artırımlı olarak uygulanması yoluyla dolaylı bir biçimde (ancak ödeme gücünden tamamen bağımsız olarak) vergi yükünün farklılaştırılmasına çalışılmaktadır. Başka bir ifade ile emlak vergisinde vergi tarifesi sabit oranlı olarak düzenlenmiş olup adaletin sağlanması bakımından oranların vergi konuları itibariyle farklılaştırılmasıyla yetinilmekte, mükellef – vergi konusu ilişkisinin kurulması, tarife bağlamında gözetilmemektedir.

Servet vergileri tarifelerinde ortak bir özellik olarak matrahlara yeniden değerlendirme oranı uygulamasına yer verilmektedir. Vergi hâsılatının enflasyonist ortamdan çok fazla etkilenmemesi bakımından

vergi matrahının değerinin bir yıldan diğerine aşınmaması için (başka bir ifade ile, diğer şartlar veri iken vergilerin esnekliğini l'e yaklaştırmak amacıyla) yeniden değerleme oranı uygulanmaktadır. Motorlu taşıtlar vergisi ve veraset ve intikal vergisi tarifeleri her yıl yeniden değerleme oranı ile, emlâk vergisi matrahı ise bildirim dönemlerini takip eden yıllar için yeniden değerleme oranının yarısı kadar artırılarak güncellenmektedir.

B) SERVET VERGİLERİNİN GENEL VERGİ HÂSILATI İÇİNDEKİ PAYI

Servet vergileri, teorik olarak, gelir vergilerini tamamlayıcı ve denetleyici özelliği dolayısıyla tercih edilmektedir. Ödeme gücüne ulaşmak bakımından esas rolü gelir vergileri oynamakla beraber gelir vergisi ile vergilendirilemeyen vergi konuları servet vergileri kapsamında dikkate alınmakta veya gelir vergisinin denetimi servet vergileri ile mümkün olmaktadır⁵.

Türkiye'de servet vergisi uygulamasının değerlendirilmesi, servet vergilerinin söz konusu özelliklerine atfedilen önemi göstermesi bakımından dikkat çekici sonuçlar sunmaktadır. Bu yönüyle, servet vergilerinin genel vergi hâsılatı içindeki payının, servet vergilerinin esnekliğinin ve servet vergileriyle ilgili bazı düzenlemelerin incelenmesi gerekli görülmektedir.

Türkiye'de vergi hâsılatı, Maliye Bakanlığınca takip edilmektedir. Vergi yükü ve vergilerin esneklikleri de Maliye Bakanlığının yayınlarından hesaplanmaktadır. Servet vergilerinden veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıtlar vergisiyle ilgili veriler söz konusu yayınlarda yer alırken emlâk vergisi ile ilgili olarak Maliye Bakanlığı yayınlarında bilgi bulunmamaktadır⁶. Bu durum emlâk

⁵ Salih TURHAN, *Vergi Teorisi ve Politikası, Filiz Kitabevi*, İstanbul, 1999, s.194-195.

⁶ Maliye Bakanlığının yayınlarında 2004 Yılından itibaren genel bütçe vergi gelirlerinin sınıflandırılmasına ilişkin olarak yapılan yeni tanımlamaya paralel olarak emlâk vergilerinden sadece arazi vergisine yer verilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte hem sadece arazi vergisi ile sınırlı olması hem de sadece 2004 yılına ilişkin tahmini hâsılatı yer verilmesi dolayısıyla emlâk vergisi ile ilgili

vergisinin belediyeler tarafından tahsil ve tasarruf edilen bir vergi olmasından kaynaklanmakla beraber, ülkenin genel vergi politikasının tespit ve uygulanmasından sorumlu birimin herhangi bir verginin uygulama sonuçlarından haberdar olması gereğini ortadan kaldırmaz. Emlâk vergisi ile ilgili olarak sözü edilen durum, emlâk vergisi ile ilgili yasal düzenlemelerin ve merkezi – yerel idareler arasında gelir paylaşımının dayandığı esasların geçerliliğini göstermesi bakımından da önem taşımaktadır.

Tablo 1. Vergi Gelirlerinin Vergi Konuları İtibariyle Bileşimi

Yıllar	Gelir Vergileri	Servet Vergileri	Harcama Vergileri	Toplam
1992	49,51	0,89	49,60	100
1993	47,58	0,96	51,46	100
1994	38,42	0,85	60,73	100
1995	39,89	0,81	59,30	100
1996	38,44	0,83	60,73	100
1997	39,90	0,75	59,35	100
1998	45,84	0,78	53,38	100
1999	44,16	0,92	54,92	100
2000	39,63	0,81	59,56	100
2001	39,38	1,06	59,56	100
2002	32,44	1,22	66,34	100
2003	30,50	1,5	68,00	100
KAYNAK: www.muhasabat.gov.tr verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.				

Türkiye’de emlâk vergisi dışındaki servet vergilerinin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı yıllar itibariyle %1-1,5 aralığında gelişmektedir (Tablo 1). Bu oran, servet vergilerinin vergi hâsılatına katkısının düşüklüğünü göstermekle beraber, ödeme gücüne ulaşmada (aynı zamanda, vergilerin gelir – servet dağılımı üzerindeki etkisi konusunda) servete biçilen önemi de işaret etmektedir.

olarak bu çalışmada anılan verilere yer verilmemiştir. Bkz. <http://www.muhasabat.gov.tr>

Tablo 2’den takip edileceği üzere OECD ülkelerinde vergi hâsılatı içinde servet vergilerinin payı ortalama %5-6 aralığında seyretmektedir. Üstelik, söz konusu ülkelerin hiçbirisinde gelir-servet dağılımının Türkiye’deki kadar adaletsiz olmadığı da bilinen bir gerçektir. Başka bir ifade ile teorik olarak servet vergilerinin uygulanması için en elverişli ortama rağmen, ülkemizde, bahsedilen vergileri uygulamaktan çekinilmektedir.

Tablo 2. Servet Unsurları Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı

Yıllar	1990	1995	1999	2000	2001	2002
Türkiye*	2.3	3.0	2.8	3.1	2.3	2.9
OECD Ortalaması	5.7	5.5	5.6	5.5	5.4	5.5
OECD Amerika Kıtası	7.6	7.9	7.4	7.0	7.3	7.8
OECD Pasifik Bölgesi	9.4	10.1	10.0	9.2	9.0	9.4
OECD Avrupa	4.7	4.3	4.6	4.6	4.5	4.5
AB 15	4.4	4.4	5.0	5.1	5.0	4.9

* Türkiye ile ilgili rakamların Tablo 1’deki servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payından farklı olduğu görülmektedir. Ülkemizle ilgili olarak, bu tablodaki rakamların emlak vergisi ile ilgili tahmini oranı da içerdiği düşünülmektedir. Nitekim, ülkemizde hiçbir resmi yayında söz konusu vergi ile ilgili istatistik bulunmamaktadır.
KAYNAK: OECD, *Revenue Statistics*, Paris, 2004 (Tablo 23)

Servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içindeki payının çok düşük olması olumsuzluğun tek yönü değildir. Hatta bu çalışmanın yapılaş gerekçesi de değildir. Burada vurgulanması gereken, servet vergilerinin gelir vergilerini tamamlayıcı – denetleyici fonksiyonunu yerine getirebilmesi bakımından “konu itibariyle vergi gelirlerinin bileşimindeki” önemidir. Doğal olarak, bu bileşim içindeki payı yükseldikçe servet vergilerinin etkinliğinden bahsetmek de mümkün olacaktır. Türkiye ile OECD ülkeleri vergi gelirleri içerisinde servet gelirlerinin payı açısından ortaya çıkan fark, ülkemiz açısından kat edilmesi gereken mesafeyi de işaret etmektedir.

Servet vergilerinin konjonktürel esnekliği de vergilemenin etkinliğini belirlemektedir. Genel olarak vergi konularının tamamının

düzenli olarak geliştiği bir ortamda esneklik değerlerinin 1'e yakın gerçekteşmesi kabul edilebilir.

Tablo 3 ve 4'de veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıtlar vergisi için esneklik değerleri hesaplanmıştır. Tablo 3'den izleneceği üzere veraset ve intikal vergisinin esnekliği düzenli bir seri oluşturmamaktadır. İncelenen yılların yarısına yakın bir kısmında esneklik değeri 1'in altında, diğer yarısında ise 1'in üzerinde gerçekteşmiştir. Bu sonuç, söz konusu verginin ülkemizde algılanışıyla ilişkilendirilebilir. Veraset ve intikal vergisi, mükellefin gönüllü olarak ödediği bir vergi görünümündedir. Mükellef tarafından ödenmediği takdirde vergi gelirleri içindeki payının düşüklüğü nedeniyle vergi idaresi de bu vergiyi takibe değer bulmamaktadır. Nitekim bu verginin esnekliği, vergiye karşı direncin arttığı kriz ve kriz sonrası yıllarda (1994 Krizi sonrası 1995-1997 döneminde, 2001 Krizi sonrası 2002 yılında) düşmekte, kriz etkisinin hafiflediği yıllarda ise artmaktadır.

Tablo 3. Veraset ve İntikal Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri (GBVG) İçindeki Payı, Gelişimi ve Esnekliği

Yıllar	VİV Hâsılatı (Milyar TL)	GBVG	VİV Hâsılatı / GBVG	VİV Hâsılatı Değişim (%)	VİV Esnekliği
1992	239	141.602	0,17	0,00	0,00
1993	453	264.273	0,17	89,54	1,11
1994	1.124	587.760	0,19	148,12	1,56
1995	1.140	1.084.350	0,11	1,42	0,01
1996	1.864	2.244.094	0,08	63,51	0,70
1997	2.946	4.745.484	0,06	58,05	0,60
1998	6.827	9.228.596	0,07	131,74	1,61
1999	10.535	14.802.280	0,07	54,31	1,17
2000	13.111	26.503.698	0,05	24,45	0,40
2001	21.882	39.735.928	0,06	66,90	1,65
2002	30.061	59.631.868	0,05	37,38	0,68
2003	56.406	84.316.169	0,07	87,64	2,88

KAYNAK: www.muhasibat.gov.tr verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Motorlu taşıtlar vergisinin esnekliği ise Tablo 4'den takip edilebilir. İncelenen dönem itibariyle konjonktürel esneklik değerleri yukarıda bahsedilen kriz yıllarından çok fazla etkilenmemekte, genel olarak 1'e yakın gerçekleşmektedir. Bu özellik, motorlu taşıtlar vergisi matrahının GSMH'daki değişime duyarlı olmasından ve vergi konusunun kavranmasındaki kolaylıktan kaynaklanmaktadır. Ancak, bu vergi ile ilgili olarak konjonktürel esnekliğin 1 civarında gerçekleşmesi, mevcut yapıya vergiler aracılığıyla müdahale edilmemesi anlamına gelmektedir ki, çağdaş vergicilik anlayışı açısından bu duruma şüpheyile yaklaşmak gerekir. Verginin hâsılatındaki değişimin, yıldan yıla araç sayısındaki değişimle beraber incelenerek bir değerlendirme yapılması daha anlamlı sonuçlar verecektir.

Türkiye'de motorlu taşıt mülkiyetinin gelişimini dikkate almadan, matrah güncellemesinde yeniden değerlendirme oranı ile yetinmek ve konjonktürel esneklik değerinin 1 civarında gerçekleşmesine razı olmak etkinlik kaybı olarak değerlendirilmektedir. Nitekim, Tablo 4'te yer verilen DİE verilerine göre 1992-2003 döneminde motorlu araç sayısındaki gelişim ve son yıllarda motorlu araç kalitesindeki artış dikkate alındığında esneklik değerlerinin 1'in üstünde çıkması gerektiği açıktır. Motorlu araç sayısındaki artışın pozitif olduğu (ki bütün dönem boyunca pozitiftir) yıllarda, vergi konusunun kavranmasındaki kolaylığa rağmen esneklik değerinin 1'in altında kalması, hasılatın toplanmasındaki etkinsizlikle açıklanabilir. Ayrıca, araç kalitesindeki artış (özellikle ithal araç sayısındaki artış bu konuda gösterge olarak alınabilir) da dikkate alınırse etkinlik kaybını sadece vergi idaresi ile sınırlı tutmamak ve bu gerçeği bir tarife sorunu olarak dikkate almak gerekmektedir.

Tablo 4. Motorlu Taşıtlar Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri (GBVG) İçindeki Payı, Gelişimi ve Esnekliği

Yıllar	Motorlu Araç Sayısı	MTV Hâsılatı (Milyar TL)	MTV Hâsılatı / GBVG Hâsılatı	Motorlu Araç Sayısındaki Değişim (%)	MTV Hâsılatı Değişim (%)	MTV Esnekliği
1992	4.584.717	1.019	0,72	0,00	0,00	0,00
1993	5.250.622	2.078	0,79	14,52	103,93	1,28
1994	5.606.712	3.878	0,66	6,78	86,62	0,92
1995	5.922.859	7.611	0,70	5,64	96,26	0,94
1996	6.305.707	16.773	0,75	6,46	120,38	1,33
1997	6.863.462	32.541	0,69	8,85	94,01	0,98
1998	7.371.241	65.867	0,71	7,40	102,41	1,25
1999	7.758.511	126.201	0,85	5,25	91,60	1,98
2000	8.320.449	201.157	0,76	7,24	59,39	0,98
2001	8.521.956	398.868	1,00	2,42	98,29	2,43
2002	8.655.170	695.937	1,17	1,56	74,48	1,36
2003	8.903.843	1.206.187	1,43	2,87	73,32	2,41

KAYNAK: www.die.gov.tr, www.muhasabat.gov.tr verilerinden faydalanılarak oluşturulmuştur.

Servet vergilerinden emlâk vergisinin uygulaması belediyelere bırakılmıştır ve bu verginin hâsılatı, esnekliği Maliye Bakanlığı'nca takip edilmemektedir. Hattâ, genel bütçe vergi gelirlerinin esnekliğini korumaya yönelik düzenlemeler bu yerel vergi açısından uygulanmamaktadır. Ödeme gücüne ulaşmak bakımından, emlâk vergisinin bir servet vergisi olarak gelir vergisi ile teorik yakınlığının uygulamada kurulması bir yana gayrimenkuller üzerinden alınan bu vergi ile servet (verginin nominal servet vergisi olarak servet etkilenmeksizin mükellefin kazancıyla ödenmesi halinde ise gelir) dağılımının daha da bozulmasına neden olunmaktadır.

Emlâk vergisinde yıllık beyan ilkesi uygulanmamaktadır. Vergi matrahı dört yılda bir mükelleflerin verecekleri bildirimler üzerinden belirlenmektedir. Gayrimenkuller üzerinden alınan vergilerde, vergi matrahını tespit etmenin özellikle değerlendirme güçlüğü nedeniyle zor olduğu, bu sebeple gerçek değerler üzerinden yıllık olarak vergi matrahını belirleme ilkesinden vazgeçilebileceği kabul edilmektedir.

Ancak bu durumda, vergi matrahındaki aşınmaları giderecek bir yöntem olarak, tıpkı motorlu taşıtlar vergisinde olduğu üzere, yeniden değerlendirme oranı ve benzeri düzenlemeler önem kazanmaktadır. Daha önce de değinildiği üzere, emlak vergisi için de geçerli olan yeniden değerlendirme oranı uygulaması, gerekçesi anlaşılmasın bir biçimde diğer vergi uygulamalarından farklı bir özellik taşımaktadır. Vergi matrahının, bildirim dönemleri dışında yıllık olarak yeniden değerlendirme oranının yarısı kadar artırılması, vergi hâsılatındaki değişimin yönü ne olursa olsun verginin esnekliğini düşürecek niteliktedir. Veraset ve intikal vergisi ile motorlu taşıt vergisinde yeniden değerlendirme oranı birebir uygulanmasına rağmen, esnekliğin ancak 1 civarında gerçekleşmesi, emlak vergisinde de esnekliğin 1 civarında gerçekleşebilmesi için yeniden değerlendirme oranının yarı yarıya değil de birebir uygulanmasını gerektirmektedir.

Emlak vergisinde toplam vergi hâsılatı bilinmese dahi vergi hâsılatının (dolayısıyla vergi esnekliğinin) mutlaka artması gerektiğine hükmetmemizi sağlayacak toplumsal özelliklerin de vergi uygulamasında dikkate alınması gerekmektedir. Bu açıdan, ülkemizde geçerli tasarruf kalıbı, tarife sorunu çerçevesinde vergi uygulamasına yön vermelidir. Sosyolojik bir vakıa olarak Türkiye’de en verimli tasarruf aracı olarak gayrimenkul görülmektedir ve gelir akımından her yıl önemli bir miktar çekilerek bu alana aktarılmaktadır. Hatta, gayrimenkuller üzerinden çok düşük oranlarda vergi alınması dolayısıyla devlet eliyle bir vergi sığınağı yaratıldığı da söylenebilir. Herhangi bir şekilde elde edilen gelir üzerinden en az %15 gelir vergisi ödenmesi gerekirken, bu tutarın gayrimenkule yatırılması halinde en fazla %1,2 oranında emlak vergisine tabi tutulması açık bir şekilde verginin kapitalizasyonu⁷ anlamına gelmektedir. Başka bir ifade ile vergi politikası aracılığıyla fonların gelir akımından çekilerek servet stokuna dahil edilmesi (durağan hale dönüştürülmesi) teşvik edilmiş olmaktadır. Bu nedenle, Türkiye’de tasarrufların gayrimenkule dönüştürülmesi en kârlı yatırım alanı olarak görülmektedir. Üstelik, ülkemizde sıkça yaşanan ekonomik krizlerin riskinden korunmanın bir yolu olarak gayrimenkul mülkiyetinin

---

⁷ Abdurrahman AKDOĞAN, *Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi*, Ankara, 2005. s.312.

görülmesi de bu anlayışı desteklemektedir. DİE verilerine göre ülkemizde her yıl yapılan yeni bina sayısındaki artış bunu göstermektedir⁸. Bu nedenle, emlak vergisinin etkinliğinin (esnekliğinin) artırılması bakımından vergi değerlerinin yıllık olarak yeniden değerlendirme oranı kadar artırılması ve gelir akımından çekilen tasarrufların, gelir vergisini tamamlayıcı bir biçimde gelir vergisi tarifesine paralel olarak artan oranlı tarife ile vergilendirilmesi gerekmektedir.

III. SERVET VERGİLERİ İÇİN TARİFE ÖNERİLERİ

Veraset ve intikal vergisi ile ilgili olarak herhangi bir teknik değişiklik yerine mevcut düzenlemelerin vergi bilincinin geliştirilmesi ve daha sıkı denetim uygulamalarıyla birleştirilmesinin, hâsılatın arttırılması ve bu vergiye yüklenen fonksiyonları yerine getirme bakımından sonuç yaratabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu vergi için geçerli mevcut artan oranlı tarifenin diğer servet vergileri içinde esin kaynağı olabileceği düşünülmektedir.

Motorlu taşıtlar vergisi diğer servet vergilerine kıyasla esneklik açısından önde gelmektedir. Ancak, bu verginin etkinliğinin artırılabilmesi için teknik düzenlemelere gerek duyulmaktadır. Ödeme gücünün sağlıklı bir biçimde kavranması açısından verginin tarifesi belirlenirken fiziksel özelliklerin yerine ekonomik değerlerin esas alınmasının, esnekliğin/hâsılatın motorlu araç sayısındaki gelişimi takip etmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ödeme gücünü kavramak açısından toplam değerler üzerinden (üniter karakterli) dilim usulü “yumuşak” artan oranlı bir taife uygulanması, esneklik/hâsılat açısından ortaya çıkması muhtemel etkiyi adalet açısından da destekleyecektir.

---

⁸ DİE verilerine göre toplam bina sayısı son yirmi yılda 4,4 milyondan 13 milyona çıkmıştır. Ancak emlak vergisi hâsılatının toplam vergi hâsılatı içindeki payında buna benzer bir gelişme yaşanmamıştır. Bkz. <http://www.die.gov.tr>

Motorlu Taşıtlar Vergisi İçin Tarife Önerisi	
Matrah (Kasko Değeri)	Vergi Oranı
0-10.000 YTL'ye kadar	%2
20.000 YTL'nin 10.000 YTL'si için 200 YTL. fazlası	%2.5
50.000 YTL'nin 20.000 YTL'si için 450 YTL. fazlası	%3
100.000 YTL'nin 50.000 YTL'si için 1350 YTL. fazlası	%3.5
100.000 YTL'den fazlasının 100.000 YTL'si için 3100 YTL. fazlası	%4

Yukarıda motorlu taşıtlar vergisi için bir tarife önerilmektedir. Bu tarifeye göre

- Birinci dilimde; 1600 cc'den küçük motor hacminde, lüks özellik taşımayan ve daha çok "düşük gelir grubundakilerin" sahip olabildiği 5 yaşın üzerindeki araçların,

- İkinci dilimde; motor hacmi 1600cc'yi aşmayan, lüks özellik taşımayan 1-5 yaşındaki veya lüks özellik taşımakla beraber 5 yaşın üzerinde, "orta gelir grubundakilerin" sahip olabildiği araçların,

- Üçüncü dilimde; motor hacmi 2000 cc'ye kadar, 1-5 yaşında, lüks olmayan veya lüks özellik taşımakla beraber 5 yaşın üzerinde, daha çok "orta – üst gelir gruplarındakilerin" sahip olabildiği araçların,

- Dördüncü dilimde; motor hacmi 2000 cc'nin üzerinde, lüks özelliklere sahip, daha çok "üst gelir grubundakilerin" sahip olduğu lüks araçların,

- Beşinci dilimde; yine "üst gelir grubundakilerin" sahip olabildiği, süper lüks özelliklere sahip araçların vergilendirilmesi önerilmektedir.

Emlâk vergisi etkinlik açısından geliştirilmeye en fazla ihtiyaç duyulan servet vergisidir. Bu açıdan bakıldığında özellikle tarife sorunu olarak emlâk vergisi ile ilgili değişiklikler yapılması gerekmektedir. Emlâk vergisinde artan oranlı tarifenin uygulanması, vergilemenin hem mali hem de mali olmayan hedeflerine hizmet edecektir.

Aşağıda emlak vergisi için bir tarife önerisi geliştirilmiştir⁹. Özellikle, gayrimenkullerin toplam değeri üzerine (üniter karakterli) uygulanacak artan oranlı bir tarife, vergi hâsılatını artıracak gibi gelir-servet dağılımına en üst düzeyde müdahale anlamına gelecektir. Tarifinin birinci dilimi için belirlenmiş tutara, ancak verginin takip maliyetinin karşılanabileceği ve daha çok “düşük gelir grubundakilerin” sahip olabileceği gayrimenkullerin isabet edeceği düşünülmektedir. İkinci dilime “orta gelir grubundakilerin”, üçüncü ve dördüncü dilimlere ise “orta ve üst gelir grubundakilerin” sahip olabilecekleri gayrimenkullerin gireceği düşünülmektedir.

Emlâk (Bina) Vergisi İçin Tarife Önerisi	
Matrah	Vergi Oranı *
20.000 YTL'ye kadar	%0.1
50.000 YTL'nin 20.000 YTL'si için 200 YTL, fazlası	%0.4
100.000 YTL'nin 50.000 YTL'si için 320 YTL, fazlası	%0.7
100.000 YTL'den fazlasının 100.000 YTL'si için 670 YTL, fazlası	%1
(*: Vergi oranının bugün geçerli emlak vergisi oranları gibi büyükşehir belediyesi sınırları içindeki binalar için %100 artırımlı uygulanmasına devam edilmesi önerilmektedir.	

Emlak vergisinin yüksek takip maliyeti dolayısıyla, değeri düşük gayrimenkullerin vergiden istisna edilmesi, mesken olarak kullanılan ve mükellef bakımından tek konut olma özelliği taşıyan gayrimenkuller için vergi oranlarının indirimli uygulanması veya inşaatı yeni biten binalar için vergi değerinin belli bir kısmının vergi dışında bırakılması gibi düzenlemeler söz konusu etkiyi daha da kuvvetlendirecektir¹⁰. Verginin üniter karakterli uygulanması halinde,

⁹ Arazi ve arsa üzerinden alınan emlak vergisi ile ilgili olarak da artan oranlı bir tarife savunulmakla birlikte, burada geliştirilen öneri sadece bina vergisi ile sınırlı tutulmuştur.

¹⁰ Oğuz OYAN – Ali Rıza AYDIN, *Türkiye’de Maliye ve Fon Politikaları, Adım Yayıncılık*, Ankara, 1991, s.178.

birden fazla binaya sahip olanlar için tarifinin üst dilimleri geçerli olacağından, tarifinin gelir – servet dağılımını adilleştirici etkisi de artacaktır.

Emlâk vergisi hâsılatının tarife değişikliği ile artırılması, idareler arasında gelir paylaşımı alanında da etkili olacaktır. Özellikle, vergi oranlarının büyükşehir belediye sınırları içinde artırımlı olarak uygulanmaya devam edilmesi yerel yönetimlere daha yüksek hâsılat sağlarken, gelir etkisinin¹¹ söz konusu olması şartıyla ülkede kaynakların daha verimli alanlarda kullanımını da teşvik edilmiş olacaktır. Şüphesiz, ekonomiye dış kaynaklı fon girişinin teşvik edildiği bir ortamda vergi sistemi aracılığıyla yerli unsurların harekete geçirilmesinin önemi ve etkisi daha büyük olacaktır.

SONUÇ

Servet vergilerinin etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak yapılan değerlendirmeleri şöyle özetlemek mümkündür. Servet üzerinden alınan vergilere sadece hâsılatın artırılması açısından bakmak eksik değerlendirmelere yol açmaktadır. Vergi gelirleri içerisindeki payı binde'lerle ölçülen bir servet vergisinin hâsılatını üç kat arttırmak, hâsılat anlamında çok büyük bir sonuç yaratmamakla birlikte gelir vergisinin denetlenmesi açısından çok büyük bir etki yaratılması anlamına gelebilmektedir. Bu nedenle, servet vergileri ile ilgili yapılması önerilen değişiklikleri vergi konuları arasındaki etkileşimi kavrama imkânı açısından analiz etmek gerekmektedir. Hâsılat açısından ortaya çıkacak sonuçlar, bu etkinin yanında ortaya çıkacak ek faydalar olarak değerlendirilmeli ve vergi hâsılatını artırmaya çalışan ülkemiz için asla küçümsenmemelidir.

Servet vergilerinin toplam vergi gelirleri içerisindeki payının düşüklüğü, vergi uygulamasındaki teknik yetersizliklerin yanında, bu tür vergilere toplumsal bakış açısına da bağlıdır. Bir başka ifade ile servet vergileri konusunda var olduğu düşünülen kapasitenin kullanım oranının artırılması sadece ekonomik değil, aynı zamanda toplumsal bir hassasiyet gerektirmektedir. Özellikle veraset ve intikal vergisinde

---

¹¹ Abdurrahman AKDOĞAN, a.g.e., s.455.

etkinliğin artırılabilmesi için teknik yenilikler yerine sosyolojik bir gerçek olarak vergi bilincinin önemi tekrar vurgulanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Abdurrahman, *Kamu Maliyesi, Gazi Kitabevi*, Ankara 2005.
- HAIG, Robert Murray, “İktisadi ve Hukuki Yönleriyle Gelir Mefhumu”, *Maliye Enstitüsü Tercümelei, Birinci Seri – Sene 1965, Maliye Enstitüsü Yayını*, İstanbul, 1965.
- <http://www.die.gov.tr>
- <http://www.muhasibat.gov.tr>
- OECD, *Revenue Statistics*, Paris, 2004.
- OYAN, Oğuz – AYDIN, Ali Rıza, *Türkiye’de Maliye ve Fon Politikaları, Adım Yayıncılık*, Ankara, 1991.
- SARIOĞLU Fatih, “Vergi Sisteminin Bütünselliği ve Artan Oranlılık”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt No:4, Sayı:1.
- TAŞDELEN, Aziz, “Vergi Hukuku Kurallarının Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesindeki Önemi”, 19. Türkiye Maliye Sempozyumu (10-14 Mayıs 2004 Belek - Antalya)’na sunulan tebliğ, *Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları, Uludağ Üniversitesi Yayını*, Ankara 2004.
- TURHAN Salih, *Vergi Teorisi ve Politikası, Filiz Kitabevi*, İstanbul, 1999.

